

**Citation:** Yılmaz, S. & Akyüz, K. (2018), Türkiye’de Sosyal Koruma Yardımları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının İşlevselliği, BMIJ, (2018), 6(4): 835-861 doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v6i4.400>

## TÜRKİYE’DE SOSYAL KORUMA YARDIMLARI: SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ İŞLEVSELLİĞİ

Selman YILMAZ<sup>1</sup>

Kasım AKYÜZ<sup>2</sup>

Received Date (Başvuru Tarihi): 07/12/2018

Accepted Date (Kabul Tarihi): 17/12/2018

Published Date (Yayın Tarihi): 04/01/2019

### ÖZ

Tarih boyunca her devlet az ya da çok vatandaşlarının refahını artırmayı istemiştir. Sanayi devrimi ve onun bir parçası olarak kentleşmenin hızla artmasıyla devletlerin sosyal refahı sağlamak için aldıkları önlemler de artmıştır. Modern zamanlarda birçok devlet “sosyal devlet” olma yolunda sosyal sınıf farklılıklarını en aza indirmeyi ve alt sosyal tabakaların sosyo-ekonomik düzeyini iyileştirmeyi hedeflemektedir. Bu çaba içerisinde devletler tarafından sağlanan sosyal koruma yardımları önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmamızda sosyal koruma yardımları bağlamında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının işlevselliği incelenecektir. Günümüzde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı olarak çalışan bu vakıflar bir devlet politikası olarak vatandaşların refahını artırmayı hedeflemektedir. Araştırmamız sosyal koruma yardımlarının birçok alanda verildiğini ve bu konuda devletin alicenap davranarak yardım miktarlarını son yıllarda önemli ölçüde artırarak birçok yeni kaleme yardım faaliyetinde bulunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte AB ve OECD üyesi ülkelerle karşılaştırdığımızda, sosyal koruma yardımları konusunda hala atmamız gereken birçok adımı olduğu ortaya çıkmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Sosyal Devlet, Sosyal Yardım, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

**Jel kodu:** H1, H5, I3

## SOCIAL EXPENDITURE IN TURKEY: FUNCTIONALITY OF THE SOCIAL ASSISTANCE AND SOLIDARITY FOUNDATIONS

### ABSTRACT

Throughout history, each state has sought to increase the welfare of its citizens more or less. With the industrial revolution and the rapid growth of urbanization as a part of it, the measures taken by states to achieve social welfare have also increased. In modern times, many states aim to minimize social class differences and to improve the socio-economic level of the lower social strata. Accordingly, states expand social expenditure spending. This study examines the Social Assistance and Solidarity Foundations’ functionality regarding social expenditure in Turkey. The study reveals that social protection benefits cover many socio-economic areas and the Turkish state, by being generous, has improved its efficiency by covering new circumstances in recent years. On the other hand, when compared to EU and OECD countries, there are still many steps that we need to take regarding social expenditure.

**Keywords:** Social Assistance and Solidarity Foundations, Social State, Social Expenditure

**Jel code:** H1, H5, I3

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, [selyilmaz@ankara.edu.tr](mailto:selyilmaz@ankara.edu.tr)

<sup>2</sup> Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi, OfSYDV, [kasimakyuz@hotmail.com.tr](mailto:kasimakyuz@hotmail.com.tr)

<http://orcid.org/0000-0003-1700-6313>

<https://orcid.org/0000-0003-1041-8083>

## 1. GİRİŞ

Ülkemizde devlet tarafından sağlanan sosyal yardım faaliyetleri 1986 yılında çıkarılan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile tek bir düzen altına alınmıştır (14.06.1986 tarih ve 19134 sayılı Resmi Gazete). Bu kanunla beraber Başbakanlığa bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) kurulmuştur. Ülke sınırları içerisinde faaliyet göstermek için kurulan bu fon, muhtaç durumda olan herkesi koruma altına almayı hedeflemiştir. Başbakanlığa bağlı olarak oluşturulan bu teşkilat ileriki yıllarda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlanmıştır. 2018 yılı itibari ile de faaliyetlerini Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altında sürdürmektedir.

Bu çalışmada öncelikle sosyal yardımlaşmanın temelleri hakkında genel bir bilgi verilerek, Türkiye'de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları bünyesi altında yürütülen yardım faaliyetleri incelenecektir. Bu faaliyetlerin genel olarak düzenli merkezi yardımlar, amaca yönelik yardımlar ve istihdama yönelik yardımlar kapsamında yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Devletin yardım konusundaki iyi niyetine rağmen yine de aksaklık ve memnuniyetsizliklerin yaşandığı görülmektedir. Çalışmamız bu konulara da değinerek çözüm önerileri sunacaktır.

## 2. SOSYAL YARDIMLAŞMANIN TEMELLERİ

Toplumsal yardımlaşmanın daha ilk insandan günümüze kadar var olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Tarih boyunca bütün toplum yapıları tabakalı bir görünüm arz etmiş, bu durum kimi zaman ekonomik ve çevresel etkenlere bağlı sosyal bir gerçeklik olarak ortaya çıkmış, kimi zaman da belli ideolojiler tarafından yerleştirilmeye çalışılmıştır. Alt toplumsal sınıfta bulunan insanlarla, orta ve üst tabakada yer alan insanlar arasındaki ekonomik fark yıllar içerisinde derinleşmekte ve toplumsal çatışmalara yol açabilmektedir. Bu tür çatışmaların oluşmasını engellemek için hem devlet hem de din otoriteleri alt toplumsal sınıflara yönelik ekonomik destek faaliyetleri içerisinde bulunmuştur (Skocpol & Amenta, 1986, ss.131-139; Esping-Andersen, 2003, ss.33-34; Starke, 2006, s.110).

### 2.1. Devlet Açısından Sosyal Yardımlaşmanın Önemi

Devletlerin tarihi gelişimi dikkate alındığında, hepsinin vatandaşlarının refah seviyelerini artırmayı hedeflediği görülmektedir. Bu hedef doğrultusunda devletler kendi bünyeleri altında sosyal yardımlaşma faaliyetleri yürüttükleri gibi vatandaşları tarafından sosyal yardımlaşma için dernek ve vakıf kurulmasını da teşvik etmiştir. Bu teşvikler kimi zaman vergi indirimi gibi maddi unsurlar içerirken, kimi zaman da vakıf ve dernek sahibi

hayırseverlere devlet beratı verilmesi gibi teşvik ve onore edici manevi unsurlar içermektedir. Devletler arasında bu konuda farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Kimi devletlerde sosyal yardımlaşma faaliyetlerine verilen önemin güçlü olduğu, kimisinde ise zayıf kaldığı görülmektedir. Bu farkı anlatmak için genel olarak “sosyal devlet” tanımı kullanılmaktadır. Sosyal devlet toplumsal refahı amaçlayan, bu amaç uğrunda da sosyal sınıf farklılıklarını en aza indirmeyi hedefleyen ve bu amaç için gerekli müdahaleleri yapan devlet şekli olarak tarif edilebilir (Yanık & Kara, 2014; Yay, 2014; Tümerkan Albayrak & Birinci, 2017).

Her ne kadar sosyal yardımlaşma olgusu tarih boyunca her devletin ilgilendiği bir konu olsa da, bu konunun sistematik olarak devletler tarafından ele alınması Sanayi Devrimi sonrası toplumlara rastlamaktadır. 18. ve 19. yüzyıllarda sanayileşmenin yaygınlaşması, kentleşmenin yoğunlaşması ve kapitalist gelişmeyle burjuvazinin güçlenmesi sonrasında sosyal güvence konuları daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kaza, sağlık ve emeklilik sigortası sistemlerinin ilk uygulamaları gün yüzüne çıkmaya başlamıştır (Yanık & Kara, 2014).

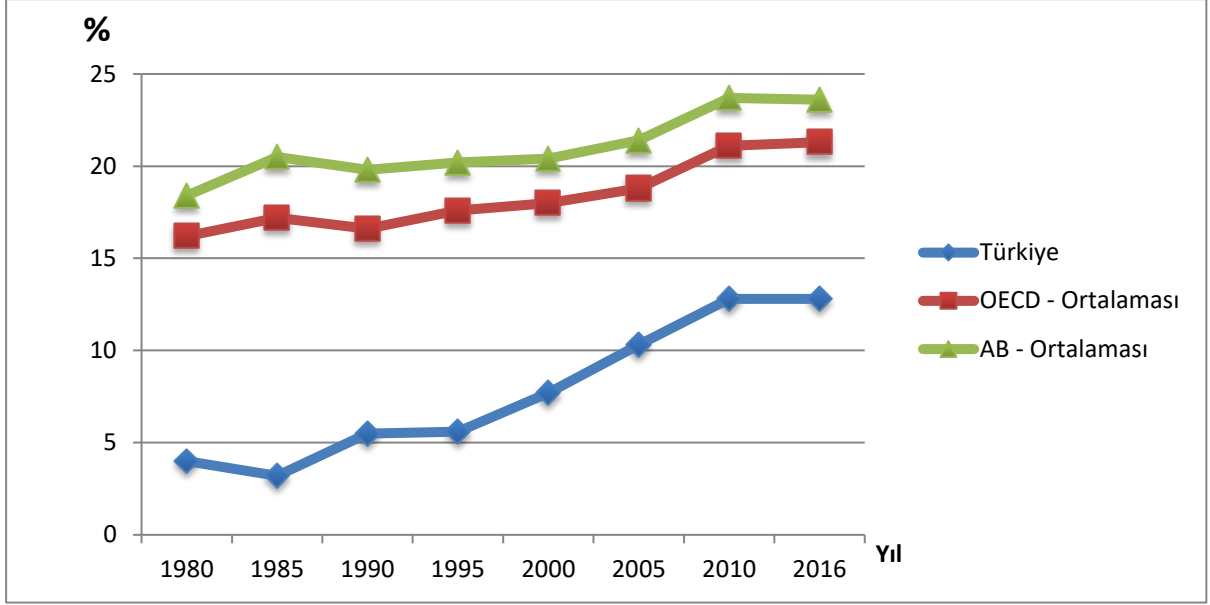
20. yüzyıl boyunca sosyal devlet düşüncesinin yaygınlaşmasının sonuçlarının akademiye de yansıdığı görülmektedir. Sosyoloji ilminin bir parçası olarak sosyal politikalar ile ilgili yazılar ve bu yazılarla devlet yönetimine yön verme isteği 1950’lerden sonra ivme kazanmıştır. Bu alandaki ilk çalışmalar arasında Richard Titmuss’un 1950’lerde yazdığı eserleri ön plana çıkmaktadır (bkz. Titmuss, 2018). Sosyal devlet düşüncesinin henüz gelişim aşamasında olduğu bu yıllarda Titmuss, üç boyutlu (toplumsal, mali, mesleki) bir sosyal devlet tipolojisi ortaya koymuştur. Ona göre sosyal refaha ulaşmanın yolu, ekonomik gelişimden tüm vatandaşların faydalanmasından geçmektedir. Bu bağlamda kadınların ülke ekonomisindeki rolü güçlendirilmeli ve erkek egemen ekonomi anlayış ve politikaları terk edilmelidir (Titmuss, 2018, ss.54-64). İlerleyen yıllarda sosyal devlet ile ilgili literatürdeki çalışmaların artmasıyla konu hakkındaki tasniflerin de çoğaldığı görülmektedir. Her ülke kendi kültürel özellikleri, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik dengelerine göre farklı sosyal devlet anlayışları benimsemekte ve ilgili politikaları uygulamaktadır.

Türkiye’de sosyal devlet anlayışının dünyadaki gelişmelere paralel olarak değişim gösterdiği görülmekle birlikte ülkede yaşanan sosyal, ekonomik ve siyasi krizlerin de sosyal politikalara etki ettiği anlaşılmaktadır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin daha çok savaşların yıkıcı etkilerini gidermeye yönelik politikalar sergilediği, bu sebeple Türkiye’de sosyal devlete ilişkin önemli adımların çok uzun bir süre atılamadığı söylenebilir. Kurtuluş Savaşı’nın hasarlarının atlatılması, İkinci Dünya Savaşı’nın en az etki ile geçirilmesi gibi sosyo-

politik ve konjonktürel tehlikelerin azalmasıyla sosyal devlet anlayışı yavaş da olsa bir gelişim göstermeye başlamıştır (Yay, 2014). Bu gelişimde yine çok partili hayata geçişin de etkisi yadsınamaz. Çok partili hayata geçişle birlikte hükümet ve siyasi partiler daha çok oy alabilmek için sosyal politikalara daha fazla önem vermek zorunda kalmışlardır (Yılmaz, 2013). Devlet anlayışındaki bu gelişmelere paralel olarak “sosyal devlet” olma prensibi 1961 Anayasası ile kanuni güvence altına alınmıştır. 1982 Anayasası ile bu konu da devletin değiştirilemez prensipleri arasına eklenmiştir.

Tüm bu gelişmelere ve hukuki düzenlemelere rağmen Türkiye’de sosyal devlet anlayışının önemli bir gelişme göstermesi ancak 1990’lardan sonra mümkün olabilmıştır. Yine de ülke olarak sosyal devlet olma konusunda AB (Avrupa Birliği) üyesi ülkelerin çok gerisinde, OECD (İktisadi İşbirliği ve Geliştirme Teşkilatı) üyesi ülkelerin de ortalamasının çok altında yer almaktayız. Özellikle sosyal koruma yardımları konusunda AB ve OECD üyesi ülkelerin 1980’lerdeki ortalamaları bile günümüz Türkiye’sinin ortalamalarının üzerinde yer almaktadır (Şekil 1, 2) (OECD, 2018). Bu durumda özellikle Avrupa’nın 40 yıl gerisinden gittiğimizi acı da olsa ifade etmek gerekir.

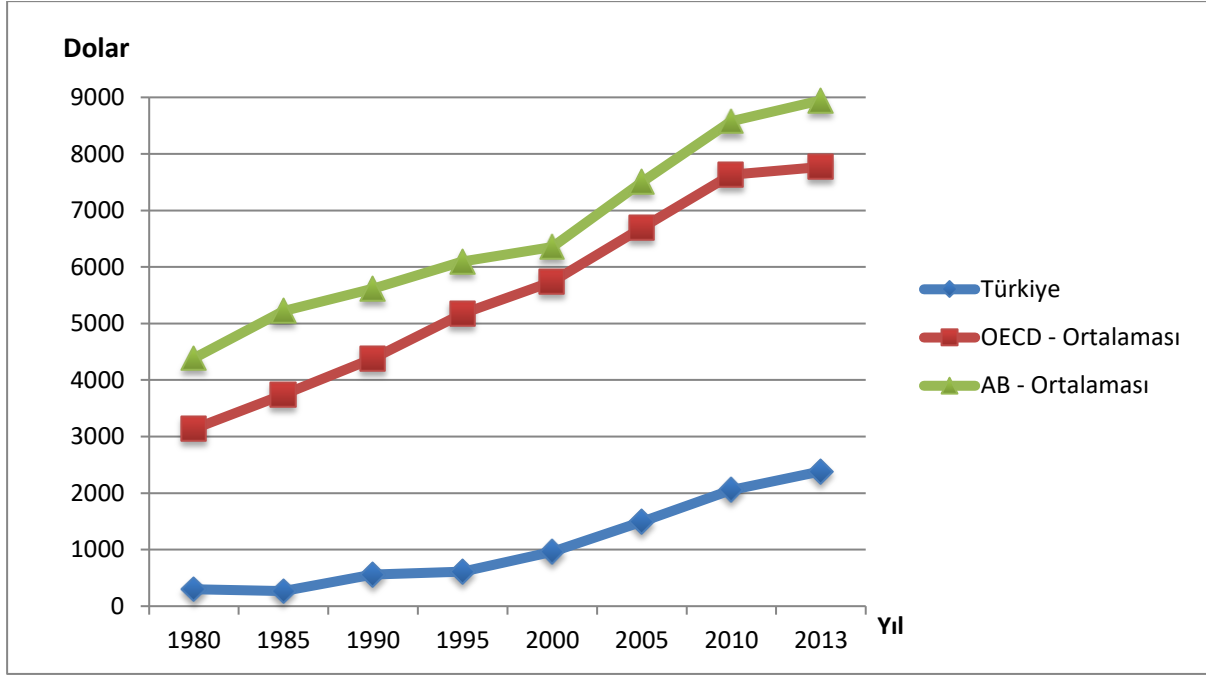
OECD’ye (2018) göre sosyal yardım ve harcamalar doğrudan nakdi yardımları, mal ve hizmet tedariklerini ve bu amaçla sağlanan vergi indirimlerini kapsar. Bu yararlar düşük gelirli hane halkları, yaşlılar, engelliler, hastalar, işsizler ve gençleri hedeflemektedir. Yapılan yardımların bu program kapsamında değerlendirilebilmesi için ya kaynaklar yeniden dağıtılıyor olmalı (*redistribution of resources across households*) ya da zorunlu katılım (*compulsory participation*) sağlanıyor olmalıdır. Sosyal yardımların kamu tarafından sağlandığının kabul edilebilmesi için devlet organlarının (merkezi hükümet, devlet ve yerel yönetimler) ilgili mali kaynakların akışını sağlaması gerekir. Bu organlar vasıtası ile sağlanmayan tüm sosyal yardımlar kamunun dışında yer alan özel yardımlar olarak değerlendirilir. Hane halkları arasındaki özel transferler sosyal yardım olarak adlandırılmaz. Bu tanım ışığında Türkiye’de yapılan sosyal koruma yardımları ile OECD ve AB üyesi ülkelerin yardımları aşağıda karşılaştırılmaktadır (Şekil 1, 2).



**Şekil 1.** Kamu Sosyal Koruma Yardımlarının GSYH'ye Oranı, 1980-2016

**Kaynak:** OECD (2018); TÜİK, Sosyal Koruma İstatistikleri (2017)

Ülkelerin gayri safi yurtiçi hasıllarının (GSYH) yüzdeler olarak ne kadarını vatandaşlarının refahını artırmak için kullandıkları, kendilerinin ne ölçüde sosyal bir devlet olduğu hakkında önemli bir göstergedir. Türkiye bu konuda hem AB ülkelerinin hem de üyesi bulunduğu OECD ülkelerinin çok gerisinde yer almaktadır. 1995 sonrası önemli bir ivme yakalanmış görünse de ideal oranların çok gerisinde kaldığımız aşikardır. Son verilerin olduğu 2016 yılı istatistiklerini baz alırsak, ilgili yıldaki kamu sosyal koruma yardımlarının GSYH'ye oranını gösteren sonuçlara göre AB üyesi ülkelerin hepsinin gerisinde yer almaktayız. Verisi bulunan OECD üyesi 35 ülke arasında ise kendimize ancak sondan dördüncü sırada yer bulmaktayız (Şekil 1). Kişi başı harcanan sosyal yardım miktarında da benzer bir durum karşımıza çıkmaktadır (Şekil 2).



**Şekil 2.** Kişi Başına Düşen Kamu Sosyal Koruma Yardımı Tutarı (Dolar Cinsinden), 1980-2013

Kaynak: OECD (2018)

Kişi başına yapılan sosyal koruma yardımları konusunda Türkiye yine AB ve OECD üyesi ülkelerin ortalamalarının çok altında kalmaktadır. Türkiye, AB üyesi ülkelerin hepsinin gerisinde kalırken, 2013 yılı itibari ile verisi bulunan OECD üyesi 32 ülke arasında da sondan ikinci sırada yer almaktadır. 1980 yılı itibari ile kişi başı 300 Dolar olan yardım miktarı 1990'larda 600, 2000'lerin başında 1000 Dolar seviyelerine ulaşmıştır. Sonraki yıllarda daha hızlı bir artış göstererek 2013 itibari ile 2385 Dolar seviyesine çıkmıştır. 2014 ve sonrasında TL bazındaki artış devam etse de döviz kurundaki hızlı yükselişin bu rakamları bir miktar aşağıya çektiği anlaşılmaktadır.

Tüm bu göstergeler, Türkiye'nin sosyal devlet olma yolunda Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze güçlü adımlar attığını göstermektedir. Özellikle son 15 yılda yapılan düzenlemeler dikkat çekicidir. Bunlara bakacak olursak; 2005 yılında 2022 Sayılı Kanun ile engelli aylıkları önemli ölçüde artırılmıştır. 2006 yılında barınma yardımları ve 2009'da sosyal konut yardımları devreye girmiştir. 2012'de eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar başlamış, 2013'te de zorunlu askerlik hizmetini yerine getiren muhtaç asker ailelerine nakdi yardımda bulunulmaya başlanmıştır (ASPB, 2017, s.12).

Yine yapılan kanuni düzenlemelerle 2012 yılına kadar çalışan kişiler sosyal yardımlardan yararlanamazken, yapılan değişiklikle kişi çalışsa dahi hane içinde kişi başı net gelir asgari ücretin 1/3'ünden az olması halinde sosyal koruma yardımlarından

yararlanılabilmenin yolu açılmıştır (6353 Sayılı Kanun, 17. Md., 2012). Yine aynı kanun kapsamında devlet tarafından sağlanan sosyal yardım ve desteklerin haczedilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. 2016 yılında yapılan son düzenlemeyle (6704 Sayılı Kanun) nakdi düzenli yardım alanların istihdamı işverenler açısından özendirilmiştir. Buna göre “işe başladığı tarihten önceki son bir yıl içerisinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu tarafından belirlenen nakdî düzenli sosyal yardımlardan en az bir defa yararlanmış olanların ... Türkiye İş Kurumuna kayıtlı işsizler arasında olması kaydıyla ... özel sektör işverenlerince istihdam edilen sigortalı için ... sigorta primlerinin işveren hisselerine ait tutarın tamamı işe başladığı tarihten itibaren bir yıl süreyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından karşılanır” hükmü kanun kapsamına alınmıştır (6704 Sayılı Kanun, 11. Md., 14/04/2016).

Tüm bu düzenlemeler sosyal koruma yardımı alan kişi sayısını yıllar içinde artırmıştır. TÜİK tarafından yayınlanan en son istatistiklere göre 2008 yılında sosyal koruma kapsamında 9 milyon 693 bin kişi maaş alırken, 2016 yılında bu sayı 12 milyon 829 bin kişiye yükselmiştir (TÜİK, Sosyal Koruma İstatistikleri, 2017). Bütün bunlarla birlikte AB ve OECD ülkesi üyelerin kendi vatandaşları için yaptıkları düzenlemelerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin bu konuda önemli ölçüde geri kaldığı ve daha çok adım atması gerektiği anlaşılmaktadır. Özellikle Türk toplum yapısındaki değişimler ve ekonomik nedenlere dayalı aile içi problemlerdeki artış sosyal koruma yardımlarının önemini her geçen gün artırmaktadır.

### **2.1.1. Toplumsal Bağlardaki Çözülme**

Sosyal koruma yardımları modern toplum tipinin yaygınlaşmasıyla daha da önem kazanmaktadır. Her toplum kendi kültürel özellikleriyle örülü bir toplum yapısı oluşturmaktadır. Türk toplum yapısına bakacak olursak geleneksel izlerin ağırlığını görebiliriz. Bu yapıda aile üyeleri ve akrabalara olan duygusal bağlılık üst düzeydedir. Buna bağlı olarak aile bireylerine ve akrabalara karşı sosyal ve ekonomik anlamda koruma ve yardım etme isteği oldukça güçlüdür. Yukarıda belirttiğimiz üzere Türkiye’de devletin sağladığı sosyal koruma yardımları AB ve OECD üyesi ülkelere göre daha düşük olsa da güçlü aile ve akrabalık bağları sosyal korumaya muhtaç bireylere önemli ölçüde sosyal koruma sağlayabilmiştir. Bu durum sosyal kırılmaların ve çatışmaların önüne geçmiştir. Fakat Türk aile yapısı, aile ve akraba ilişkileri anlamında, erozyona uğramaktadır. Akrabalık ilişkilerinin zayıfladığı, aile bağlarının azaldığı ve her geçen gün bireyselliğin arttığı günümüzde (Yılmaz, 2012, s.203) devlet tarafından sağlanan sosyal koruma yardımlarının da önemi artmaktadır. Özellikle kentleşmeyle birlikte komşuluk ve akrabalık ilişkileri zayıflamış ve her geçen gün de zayıflamaya devam etmektedir. Bunun da ötesinde birinci derece akraba olan anne-baba ve çocuklar arasındaki



ilişkiler de her geçen gün zayıflamaktadır. Son yıllarda ülkemizdeki huzurevi sayısı hızla artmaktadır. Türk Aile Yapısı (TAYA) araştırmasında 18-60 yaş arası bireylerin yarısından fazlası yaşlılığında çocukları ile kalmayı istemediğini belirtmiştir. Bu grubu oluşturan %17'lik kesim huzurevine gideceğini, %32'lik grup evde bakım hizmeti almayı tercih edeceğini belirtmiştir (ASPB, 2013, s.104). 2016 yılındaki Türk Aile Yapısı Araştırması'nın sonuçlarına göre de huzurevinde kalmak istediğini belirtenlerin %11'i "çocuklarının kendileriyle birlikte yaşamak istemediğini", yaklaşık %10'luk kesim de "kendilerine bakacak kimselerinin olmayacağını düşündüklerini" ifade etmiştir (TÜİK, Aile Yapısı Araştırması, İstatistiklerle Yaşlılar 2016, 2017). Türk aile yapısında meydana gelen bütün bu değişimler, yaşlı nüfusun hızla arttığı da göz önünde bulundurunca, devlet tarafından sağlanan sosyal koruma yardımlarının önemini artırmaktadır.

### **2.1.2. Ekonomik Zorlukların Toplumsal Bağlara Etkisi**

Türkiye'de yaşanan birçok toplumsal problemin temelinde ekonomik sıkıntılar yatmaktadır. Örneğin, işçiler üzerine yapılan bir araştırmada araştırmaya katılanların ¾'ünden fazlası ailenin en önemli problemi olarak ekonomik sorunları dile getirmiştir. Yine bu kişilerin yarısından fazlası eşleriyle kavga nedeni olarak ekonomik sorunları öne sürmüştür (Can, 2008, s.36). Kadına yönelik aile içi şiddetin en önemli nedenleri arasında %22 oranıyla ailelerin yaşadığı ekonomik zorluklar gelmektedir. Bu oran düşük gelirli ailelerde %26'ya kadar çıkmaktadır (TÜİK, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İstatistikleri, 2008). Ekonomik zorluklar aile yapısını zorlamakta ve birçok aile için boşanmaya sebep olmaktadır. Boşanan bireyler üzerinde yapılan araştırmalarda "evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama" sebebi boşanan kadınların %8.3'ü, boşanan erkeklerin %6.1'i tarafından zikredilmiştir (ASPB, 2013, s.204). Yine aynı araştırmada katılımcıların %43.2'sinin "erkeğin evin ekonomik olarak geçimini sağlayamaması"nın "tek başına boşanma nedenleri" arasında saydığı görülmüştür (age., s.206). Diğer bir toplumsal problem olan intihar konusunda da ekonomik problemler önemli bir yer tutmaktadır. Son 15 yılın intihar istatistiklerine göre ekonomik sebeplerle intihar edenlerin oranı toplam intiharların yaklaşık %10'una ulaşmaktadır (TÜİK, İntihar İstatistikleri 2002-2017, 2018).

### **2.2. Din Açısından Sosyal Yardımlaşmanın Önemi**

Din açısından bakacak olursak, örneğin İslam dininde malların sadece zenginler arasında dolaşan bir servet ve güç haline gelmesi istenmemiştir (Haşr, 59: 7). Birçok alanda zenginlerin fakirlere yardım etmesi hem teşvik edilmiş, hem de kimi zaman İslam dininin gereği



olarak zorunlu tutulmuştur. Bu çerçevede zenginlerden yılda bir defa yaklaşık % 2.5 civarında mallarının zekatını vermeleri istenmiştir. Zekat verilebilecek gruplar ayette şu şekilde zikredilmektedir: “*Sadakalar (zekatlar), Allah’tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam’a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir*” (Tevbe, 9: 60).

Zorunlu olan zekatın yanında bir çok ayet ve hadiste sadaka verilmesi de teşvik edilmiştir. Sadaka vermenin malları bereketlendireceği ayetle sabittir (Bakara, 2: 276). Ayrıca, borçlulara yardım edilmesi için Müslümanlar yönlendirilmiştir: “*Eğer borçlu darlık içindeyse ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin. Eğer bilerseniz, (borcu) sadaka olarak bağışlamanız, sizin için daha hayırlıdır*” (Bakara, 2: 280).

Sosyal yardımlaşmanın temellerinden bir tanesi de ihtiyaç sahiplerinin aranarak bulunmasıdır. Birçok ihtiyaç sahibi ihtiyacını başkalarına açma konusunda kişisel hassasiyet göstermektedir. Bu durum sebebi ile bu kişilerin muhtaç durumda olduğu komşuları ve devlet organları tarafından fark edilememektedir. Bu sebeple İslam dini, muhtaç durumda olduğunu belirtmeyen ihtiyaç sahiplerinin de aranıp bulunmasını istemektedir: “*(Sadakalar) kendilerini Allah yoluna adayan, yeryüzünde dolaşmaya güç yetiremeyen fakirler içindir. İffetlerinden dolayı (dilenmedikleri için), bilmeyen onları zengin sanır. Sen onları yüzlerinden tanırsın. İnsanlardan arsızca (bir şey) istemezler. Siz hayır olarak ne verirsiniz, şüphesiz Allah onu bilir*” (Bakara, 2: 273).

Yapılan yardımlarda muhtaç durumdaki kişilerin kalplerinin kırılmaması, gururlarının incitilmemesi de İslam’ın temel prensipleri arasında yer almaktadır: “*Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır*” (Bakara, 2: 263). Bu prensip gözetilmediğinde yapılan yardımların dini anlamda bir değerinin olmadığı ayette belirtilmektedir: “*...sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın*” (Bakara, 2: 264). Bu hassasiyet için yardımların gizli olarak yürütülmesi teşvik edilmektedir: “*Sadakaları açıktan verirsiniz ne güzel! Fakat onları gizleyerek fakirlere verirsiniz, bu sizin için daha hayırlıdır ve günahlarınızdan bir kısmına da kefarete olur. Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır*” (Bakara, 2: 271).

Birçok alanda dini cezaların kefareti olarak fakirlere yardım edilmesi emredilmektedir. Örneğin yemin bozma kefareti olarak kişinin günlük ortalama harcaması dikkate alınarak on yoksulu doyurması, yahut giyim ihtiyacını karşılaması ya da bir köle azat etmesi istenmektedir

(Maide, 5: 89). Ayrıca yerine getirilemeyen bazı ibadetlerin karşılığı olarak fakirlere yardım yapılması emredilmektedir. Örneğin Ramazan ayında oruç tutamayan Müslümanlar, oruç tutamadıkları her gün için bir fakiri doyurmakla yükümlüdürler.

İslam dininde sadaka sadece maddi bir yardım olarak değerlendirilmemiş, insanların, toplumun ve doğanın yararına yapılan her davranış sadaka olarak ifade edilmiştir. Örneğin Hz. Muhammed kendisine sadaka konusunda soru yönelten sahabelerine güzel ve iyi sözden tutun, yoldaki zararlı maddelerin kaldırılmasına kadar her türlü iyiliği sadaka kapsamında anlatmıştır (Riyazü's Salihin, I.cilt, 150-153).

Bütün bu yardımlarla İslam dini fakir ve zengin arasındaki uçurumu azaltmayı hedeflemiştir. Bu sayede sosyal tabakalar arası olası sınıf çatışmaları önlenmeye çalışılarak sosyal düzenin tesisi ve devamı mümkün hale getirilmek istenmiştir.

### 3. VAKIF BÜNYESİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN UYGULAMALAR

Çalışma konumuzu oluşturan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) illerde valilik, ilçelerde kaymakamlıklar altında yaklaşık bin şubeyle il/ilçe sınırları içerisindeki muhtaç ailelere yardım etmek amacıyla birçok alanda faaliyet göstermektedir (ASPB, 2017, s.10).

Vakıfların yönetim ve temsile yetkili organı Mütevelli Heyeti'dir. Heyet atanmış ve seçilmiş üyelerden oluşur. Mülki idare amirleri (illerde vali, ilçelerde kaymakam) vakfın tabii başkanı olurlar. İllerde belediye başkanı, defterdar, il milli eğitim müdürü, il sağlık müdürü, il gıda, tarım ve hayvancılık müdürü, aile, çalışma ve sosyal hizmetler il müdürü, il müftüsü; ilçelerde belediye başkanı, mal müdürü, ilçe milli eğitim müdürü, sağlık grup başkanı, ilçe gıda, tarım ve hayvancılık müdürü ve ilçe müftüsü vakfın atanmış Mütevelli Heyeti üyeleridir. Bunların yanından her yıl seçimle belirlenen iki muhtar, bir sivil toplum kuruluşu üyesi ve iki hayırsever vatandaş da heyete dahil edilir (3294 Sayılı Kanun, 7 Md.). Kimlere yardım yapılacağı ve yapılacak yardımın nitelik ve miktarı konusunda Mütevelli Heyeti yetkili mercidir. Mütevelli Heyeti'nin düzenli merkezi yardımlarda miktar ve nitelik değiştirme yetkisi bulunmamaktadır.

Vakıflar muhtaç ailelerin tespitinde beyan, tanık beyanı, yerinde inceleme, hane ziyareti ve resmi malvarlıkların incelenmesi gibi hususlardan yararlanmaktadır. 2012 yılına kadar SYDV tarafından e-devlet ile entegre ortak bir muhasebe sistemi tutulmadığından özellikle malvarlığı araştırmalarında kişi beyanı esas alınmak zorunda kalınmıştır. Her vakıf farklı muhasebe programları kullanarak kayıt oluşturduğundan, yeni bir programa geçilmesi ile eski

kayıtlara ulaşmak zorlaşmıştır. 2012 yılında tüm SYDV'lerin ortak kullanabileceği Bütünleşik Sistem oluşturulmuştur. Bu sistem sayesinde vakfa başvuru yapan vatandaşların tüm menkul, gayrimenkul ve kayıt içi maaş ve benzeri bilgilerine tek bir T.C. kimlik numarası ile ulaşmak mümkün hale gelmiştir. Kurulan bu Bütünleşik Sistem tüm SYDV'lerin muhasebe kayıtlarını ortak olarak tutmaktadır. Vakıf personeli tarafından oluşturulan notlar sistemde kayıtlı kalmakta, yapılan tüm başvurular ve sonuçları sistem üzerinden bakanlıkça anlık izlenebilmektedir.

Bu bölümde Türkiye genelinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığı ile gerçekleştirilen devlet yardımları incelenecektir. Bu yardımlar, düzenli merkezi yardımlar ve amaca yönelik yardımlar ile gelir getirici (istihdama yönelik) proje destekleri başlıkları altında incelenebilir.

### **3.1. Düzenli Merkezi Yardımlar**

Kısa vadede gelir seviyesinde ve durumunda bir değişim ve yükselme beklenmeyen muhtaç kişilere yönelik yapılan bazı yardımlar düzenli ve kurallı hale getirilmiştir. Engelli, yaşlı, dul, muhtaç asker aileleri, öksüz ve yetimler ile sosyal uyum çerçevesinde yabancılar için düzenli olarak bu yardımlar yapılmaktadır. Ayrıca şartlı eğitim, sağlık ve gebelik yardımları da mevcuttur. Bu yardımlar şartları taşıyan her birey ve aileye şartları taşıdığı süre boyunca maaş şeklinde verilmektedir. Makalenin yazıldığı 2018 yılı sonu itibarıyla yapılan yardımlar, yardım için istenen şartlar ve yardım miktarları şu şekildedir;

#### **3.1.1. Engelli Aylığı**

Engelli aylıkları iki kategoride değerlendirilmektedir. Birinci kısımda %40-69 arası engeli bulunanlar, ikinci kısımda %70 ve üzeri engeli bulunanlar dikkate alınmaktadır. Birinci kısım için aylık yaklaşık 430 TL, ikinci kısımda bulunan engellilere de aylık yaklaşık 650 TL ödeme yapılmaktadır. Her iki grup için de aylık alma şartları şu şekildedir:

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak;
- b. Birinci kısım için %40-69 arası, ikinci kısım içinse %70 ve üzeri engeli bulunmak;
- c. Birinci kısım için 18-65 yaş arasında bulunmak zorunlu iken, ikinci kısım için 18 yaş üzerinde bulunmak;
- d. Birinci kısım için İŞKUR'dan talebi olduğu halde işe alınmamış olmak;
- e. Nafaka almıyor olmak veya nafaka alması mümkün olmamak;

- f. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;
- g. Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olmak;
- h. Mütevelli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak.

### **3.1.2. 18 Yaş Altı Engelli Yakını Aylığı**

18 yaş altı engelli yakını aylığı aşağıdaki durumların varlığı halinde aylık yaklaşık 430 TL olacak şekilde ilgili kişiye ödenir:

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak;
- b. 18 yaşından küçük olmak;
- c. Nafaka almıyor olmak veya nafaka alması mümkün olmamak;
- d. %40 ve üzeri engeli bulunmak;
- e. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;
- f. İsteğe bağlı sigortası olmamak;
- g. Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olmak;
- h. Aynı hanede ikamet ediyor olmak;
- i. Mütevelli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak.

### **3.1.3. Yaşlı Aylığı**

Yaşlı aylığı aşağıdaki durumların varlığı halinde aylık yaklaşık 540 TL olarak ilgili kişiye ödenir:

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak;
- b. 65 yaşını doldurmuş olmak;
- c. Nafaka almıyor olmak veya nafaka alması mümkün olmamak;
- d. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;
- e. İsteğe bağlı sigortası olmamak;
- f. Hane içi kişi gelirin bakılmadan sadece karı koca gelirinin asgari ücretin 1/3'ünden az olması;

g. Mütevelli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak.

#### **3.1.4. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı**

Eşi Vefat Etmiş Kadınlara (EVEK) Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı 01 Nisan 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

*Sağlanan Yardımlar:* EVEK yardım programı kapsamında dul kadınlara 2018 yılı itibari ile aylık 275 TL olmak üzere her iki ayda bir tek seferde 550 TL ödeme yapılmaktadır. Bu yardım miktarı ve ödeme aralıkları Fon Kurulu tarafından belirlenmektedir.

##### *Yararlanma Şartları:*

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak;
- b. Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olmak;
- c. Boşanan kadınlar bu yardım programından faydalanamazlar. Boşanma davası gibi bir durum olsa bile boşanma resmi olarak gerçekleşmediği durumlarda vefat halinde de bu yardıma başvuru hakkı saklı kalmaktadır;
- d. Başvuruda bulunan kadın için herhangi bir yaş şartı aranmaz;
- e. Huzurevinde kalan kişilerin temel ihtiyaçları huzurevi tarafından karşılandığından, bu kişiler bu programdan faydalanamazlar;
- f. Mütevelli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak.

#### **3.1.5. Muhtaç Asker Ailelerine Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı (MAAY)**

Muhtaç Asker Ailelerine Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı (MAAY) 25 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. MAAY yardım programından faydalanmak için kişilerin resmi olarak ikamet ettikleri adresteki SYDV'lere başvurması gerekmektedir. Askere giden şahıs evli ise başvuruyu eşi yapabilir. Bekar ise başvuruyu sırasıyla önce annesi, sonra babası ve diğer akrabası yapabilir. Asker olan kişinin kendisi başvuru yapamamaktadır. Yardım başvurusu sırasında kimlik ibraz edilmek zorundadır.

*Sağlanan Yardımlar:* Müracaatları kabul edilen asker ailesine aylık 275 TL olmak üzere iki ayda bir 550 TL yardım yapılır. Ailede iki ya da daha fazla asker bulunması durumunda, her bir asker için ayrı ayrı yardımdan faydalanılabilir. Yapılan yardım miktarı Fon Kurulunca değiştirilebilir.

*Yararlanma Şartları:*

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak;
- b. Zorunlu askerlik görevini yapıyor olmak;
- c. Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olmak;
- d. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;
- e. İsteğe bağlı sigortası olmamak;
- f. Mütevelli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak.

**3.1.6. Asker Çocuğu Yardım Programı**

Muhtaç asker çocuğu yardımına başvuru, MAAY programından faydalanan asker eşi tarafından yapılabilir. Anne yada baba tarafından başvuru yapılamaz. Asker çocuğu yardım programından faydalanmak için kişilerin resmi olarak ikamet ettikleri adresteki SYDV'lere başvurması gerekmektedir. Asker olan kişinin kendisi başvuru yapamamaktadır. Yardım başvurusu sırasında kimlik ibraz edilmek zorunludur.

*Sağlanan Yardımlar:* Müracaatları kabul edilen asker çocukları için aylık 100 TL olmak üzere iki ayda bir 200 TL yardım yapılır. Ailede iki ya da daha fazla çocuk bulunması durumunda, onlarında müracaat etmesi halinde aynı yardımdan faydalanabilirler. Böylelikle her bir asker çocuğu için ayrı ayrı ödeme yapılır. Yapılan yardım miktarı Fon Kurulunca değiştirilebilir. Aylıklar hak sahibinin PTT hesabına ödenir.

*Yararlanma Şartları:*

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak;
- b. Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olmak;
- c. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;
- d. Asker çocuğunun 18 yaşını doldurmamış olması;
- e. Çocuğun babasının askere gitmiş olması;
- f. Bekar olmak;
- g. Diğer yardım kuruluşlarından aynı sebeple yardım almamak;
- h. Engelli aylığı almamak;

i. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından verilen sosyal ve ekonomik destekten (SED) ve evde bakım yardımından faydalanmamak;

j. Mütevelli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak.

### **3.1.7. Öksüz ve Yetim Aylığı**

Öksüz ve yetim aylığı yardım programından faydalanmak için kişilerin resmi olarak ikamet ettikleri adresteki SYDV'lere başvurması gerekmektedir. Yardım başvurusu sırasında kimlik ibraz edilmesi zorunludur. Bu aylık başvurusu öncelikle çocuğun sağ olan annesi ya da babası tarafından yapılabilir. Eğer anne ve babanın her ikisi de ölmüş ise, çocuğun yasal vasisi tarafından başvuru yapılması gerekir.

*Sağlanan Yardımlar:* Müracaatları kabul edilen öksüz ve/veya yetim çocuklar için aylık 100 TL olmak üzere iki ayda bir 200 TL yardım yapılır. Ailede iki ya da daha fazla öksüz/yetim çocuk bulunması durumunda, müracaat halinde aynı yardımdan faydalanabilirler. Böylelikle her bir çocuk için ayrı ayrı ödeme yapılır. Yapılan yardım miktarı Fon Kurulunca değiştirilebilir. Aylıklar hak sahibinin PTT hesabına ödenir.

#### *Yararlanma Şartları:*

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak;
- b. Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olmak;
- c. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;
- d. Çocuğun annesinin, babasının ya da her ikisinin vefat etmiş olması;
- e. Bekar olmak;
- f. Diğer yardım kuruluşlarından aynı sebeple yardım almamak;
- g. Engelli aylığı almamak;
- h. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından verilen sosyal ve ekonomik destekten (SED) ve evde bakım yardımından faydalanmamak;
- i. Mütevelli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak.



### 3.1.8. Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı

Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı, yardım alma şartlarını sağlaması halinde ailedeki kişi sayısına göre ayda bir olarak yapılmaktadır. Sosyal Uyum Yardımı Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen ve Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP), Türk Kızılay'ı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır. Bu programın yürütülmesini Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) sağlamaktadır.

Yabancı uyruklular, Göç İdaresi'nden oturma izni almış olma şartıyla, bu yardım programı dışında düzenli merkezi yardımlardan sadece Şartlı Eğitim Yardımı'ndan faydalanabilmektedirler. Bunların yanı sıra, amaca yönelik yardımlardan oturma izni bulunan yabancı uyruklular da yararlanabilmektedir.

Yabancılara yönelik sosyal uyum yardımı (SUY) programından faydalanmak için kişilerin resmi olarak ikamet ettikleri adresteki SYDV'lere ya da il veya ilçede kurulu olan Kızılay hizmet merkezlerine başvurması gerekmektedir. Başvuru sonrasında 1 ay içerisinde yabancıların yardım alıp alamayacağı tespit edilir. Sonuç başvuru sahibinin sisteme kayıtlı cep telefonuna gönderilir.

*Sağlanan Yardımlar:* Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı kapsamında müracaat eden yabancı uyrukluların şartları tutması halinde, aile reisine aylık kişi başı 120 TL ödeme yapılır. Ödeme ile alakalı sorumluluk Kızılay'a aittir. Hak edilen yardımlar ise Kızılay kart ile beraber Halk Bankası'ndan her ay çekilebilir.

#### *Yararlanma Şartları:*

- a. Türkiye sınırları içerisinde ikamet etmek;
- b. 99 ile başlayan kimlik kartına sahip olmak;
- c. Geçici barınma merkezleri dışında ikamet etmek;
- d. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;
- e. 18-59 yaş arası kimsenin bulunmadığı ve 60 yaş üzeri en az 1 kişinin olduğu haneler, hanede en az 1 engelli (sağlık raporunda engellilik oranı 40% ve üzeri) bulunan haneler, sadece kadından oluşan ve başka üyesi olmayan haneler, 18 yaşından küçük en az 4 kişinin olduğu haneler, 18-59 yaş arası sadece 1 bireyin olduğu ve 18 yaşından küçük en az 1 bireyin olduğu haneler (60 yaş ve üzeri birey varsa dahil edilecektir);

f. Mütevelli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak.

### **3.1.9. Şartlı Eğitim ve Şartlı Sağlık Yardım Programı**

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından uygulanan bir diğer düzenli yardım ise Şartlı Sağlık ve Şartlı Eğitim Yardımıdır. Bu yardımın hak edilebilmesi için bir takım şartların daha önce yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Bu yardımların amacı diğer yardımlardan farklı olarak çocukların eğitime katılmalarını ve sağlık hizmetlerinden faydalanmalarını teşvik ederek, yoksullukla mücadele etmelerini daha güçlü hale getirmeyi sağlamaktır.

Ülkemizde şartlı sağlık ve şartlı eğitim yardımları Dünya Bankası ile Türkiye arasında 2001 yılında imzalanan ikraz anlaşması ile birlikte 2003 yılında başlamıştır. 2006 yılından itibaren ise yardımların tümü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı kaynakları kullanılarak yapılmaktadır (Dama & Toklucu – Sundaram, 2018, s.7).

#### **3.1.9.1. Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY)**

Şartlı Eğitim Yardımı, maddi imkansızlık nedeni ile eğitim hizmetlerinden faydalanamayan, sosyal güvenlik kurumuna bağlı olarak çalışmayan, muhtaçlığı Mütevelli Heyeti tarafından onaylanan hanelere uygulanan bir yardımdır. Bu yardım çocukların ilköğretim eğitimi ile başlayıp, liseyi bitirmesine kadar devam ettirilmektedir. Yardım öncelikli olarak çocuğun annesine, ikinci olarak babasına ya da çocukların bakımını yapan 18 yaşını doldurmuş kişilere verilir.

*Sağlanan Yardımlar:* Şartlı Eğitim Yardımı için istenilen şartlar sağlanmış ise her ay için ilköğretimde okumakta olan erkek çocuklarına ortalama aylık 35 TL, ilköğretimde okuyan kız çocuklarına ortalama aylık 40 TL, ortaöğretimde okuyan erkek çocuklarına ortalama aylık 50 TL, ortaöğretimde okuyan kız çocuklarına ortalama aylık 60 TL şeklinde ödeme yapılır. Ödemeler, okulların açık olduğu aylarda yılda en fazla 10 ay olarak yapılır.

#### *Yararlanma Şartları:*

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak (bu yardımdan Göç İdaresi'nden oturma izni alan yabancı vatandaşlar da yararlanabilir);
- b. Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olmak;
- c. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;

d. Örgün okulda okumak ve yatılı kalmamak;

e. Müteveli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak.

### 3.1.9.2. Şartlı Sağlık Yardımı (ŞSY)

Şartlı Sağlık Yardımı, maddi imkansızlık nedeni ile sağlık hizmetlerinden faydalanamayan, sosyal güvenlik kurumuna bağlı olarak çalışmayan, muhtaçlığı Müteveli Heyeti tarafından onaylanan hanelere uygulanan bir yardımdır. Bu yardım çocukların doğumundan 6 yaşına kadar devam etmektedir. Yardım öncelikli olarak çocuğun annesine, ikinci olarak babasına ya da çocukların bakımını yapan 18 yaşını doldurmuş kişilere verilir.

*Sağlanan Yardımlar:* Şartlı Sağlık Yardımı kapsamında, çocuğun sağlık takiplerini düzenli bir şekilde yaptırılması şartı ile çocuk başına aylık 35 TL yardım yapılır. Çocuğun kız ya da erkek olması yardım miktarını değiştirmemektedir.

#### *Yararlanma Şartları:*

a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak;

b. Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olmak;

c. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;

d. Sağlık takibini aksatmadan yapmak;

e. Müteveli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak.

### 3.1.10. Şartlı Gebelik Yardımı

Şartlı Gebelik Yardımı, gebe kalan kadınlara gebeliğin başladığı aydan itibaren başlayıp, çocuğun doğumu sonrası lohusalık halinin sonra ermesine kadar yapılan düzenli bir yardımdır. Bu yardımın yapılabilmesi için hamile kadınların Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği sağlık kontrollerini düzenli bir şekilde yaptırması gerekmektedir.

*Sağlanan Yardımlar:* Şartlı Gebelik Yardımı Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği sağlık kontrollerini düzenli bir şekilde yaptıran hamile kadınlara ortalama aylık 35 TL olarak yapılır. Yapılan yardım 9 ay ile sınırlıdır. Ayrıca 2 aylık lohusalık dönemi için de ortalama aylık 35 TL ödeme yapılır. Çocuğun sağ ya da ölü olarak doğması fark etmemekte, doğumun hastanede gerçekleşmesi halinde doğum yapan kadına bir defaya mahsus yaklaşık 75 TL ödenmektedir.

Hamile kadının gebeliğinin 9 aydan kısa sürmesi ya da düşük yapması halinde bu durumların biri meydana gelene kadar ödeme yapılır.

*Yararlanma Şartları:*

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak;
- b. Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olmak;
- c. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;
- d. Sağlık takibini aksatmadan yapmak;
- e. Mütevelli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak (ASPB, 2016).

### **3.2. Amaca Yönelik Yardımlar**

Düzenli yardımların dışında belli şartları taşıyan birey ve aileler için çeşitli kalemlerde tek seferlik yardımlar da mevcuttur. Düzenli merkezi yardım alan vatandaşların da çoğu aldıkları yardımlar yeterli olmadığı için bu yardım türlerine başvurmaktadır. Düzenli yardımdan farklı olarak her seferinde yeniden dilekçe ve belgelerle başvurulması gerekmektedir. Bu başvurular merkezi değil SYD vakıfları nezdindeki bütçeden karşılandıkları için her başvuruya olumlu cevap verilememekte veya talep edilen yardım miktarından daha az yardım yapılabilmektedir. Bazı SYD vakıfları inisiyatif kullanarak muhtaç durumdaki kişileri yormamak adına vakfa ödenek geldikçe önceki başvurular üzerinden yardımlara devam etmektedirler. Amaca yönelik yardımlardan Göç İdaresi'nden oturma izni almış olan yabancı vatandaşlar da yararlanabilmektedir. Yapılan yardımların 100 TL ile 5.000 TL arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Makalenin yazıldığı 2018 yılı sonu itibarıyla yapılan yardımlar, yardım için istenen şartlar ve yardım miktarları şu şekildedir;

#### **3.2.1. Aile Yardımları**

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen ailelere, nakdi yardım, giyim yardımı, gıda yardımı ve diğer aile yardımı gibi yardımlar yapılmaktadır. Yardımlar genel olarak 100 - 1.000 TL arasında yoğunlaşmaktadır.

#### **3.2.2. Afet Yardımları (Aşırı Yağış, Sel, Yangın, Deprem Yardımı)**

Aşırı yağış, sel, su baskını, yangın ve deprem gibi afetlerden etkilenip zarar gören, hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç

olduğu tespit edilen ailelere, ev onarımı yardımı, ev eşyası yardımı, betonarme ev yapım yardımı ve kira yardımı yapılabilmektedir. 7.500 TL'yi aşan yardımlar için tapu şartı aranır. Çok acil ihtiyaçlar ile ilgili ilk bir ay boyunca muhtaçlığa bakılmamaktadır. Yardımların vakfın bütçesine göre 5.000 - 7.500 TL arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

### **3.2.3. Barınma Yardımları**

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen ailelere, kira yardımı, eşya yardımı ve ev yapım yardımı yapılmaktadır. Söz konusu aileler için Mütevelli Heyeti'nce Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nden betonarme ev yapımı için 25.000 TL, onarım için ise kiracı olunup son 5 yıldır aynı adreste ikamet edilmesi durumunda 7.500 TL, ev sahibi olunması durumunda 15.000 TL'ye kadar yardım talep edilebilmektedir. Bu gibi yardım talepleri Genel Müdürlükçe değerlendirilmekte ve uygun görülen yardımlar vakfın bütçesine ek olarak ilgili kişiler adına tahsisli olarak fatura karşılığı gönderilmektedir.

### **3.2.4. Sağlık Yardımları**

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen ailelere, acil hastane gideri yardımı, katılım payı yardımı ve özel sağlık kurumları tedavi yardımı yapılmaktadır. Mütevelli Heyeti tarafından ihtiyaçlı olduğuna karar verilen hastanın ihtiyacına göre 100 - 5.000 TL arasında yardım yapıldığı görülmektedir. Yardım isteyen kişilerden hastalık ispatlayıcı rapor ya da belgeler talep edilmektedir.

### **3.2.5. Eğitim Yardımları**

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen ailelerin çocuklarına eğitim yardımı yapılmaktadır. Eğitim yardımları genel olarak 300 - 1.000 TL arasında yapılmaktadır.

### **3.2.6. Engelli Araç Yardımları**

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen engelli kişilere tekerlekli engelli aracı, akülü engelli aracı, cihaz ve protez gibi yardımlar yapılmaktadır. Bu yardım talepleri için 500 - 3.000 TL arasında destek bulunduğu görülmektedir.

### **3.2.7. Hazırlık Kurslarına Yönelik Yardımlar**

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen ailelerin çocukları için ortaöğretime hazırlık ve üniversiteye

hazırlık yardımı yapılmaktadır. Bu yardım talepleri için yapılan ödemeler 500 - 1.000 TL arasında değişim göstermektedir.

### **3.2.8. İlaç Yardımı**

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen ailelere ilaç yardımı yapılmaktadır. İlaç yardımlarının genel olarak devlet tarafından karşılanmayan ilaçlar için 100 - 500 TL arasında yapıldığı görülmektedir.

### **3.2.9. İstihdam Yardımı**

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen ailelere “işe yönlendirme” ve “işe başlama yardımı” yapılmaktadır. Bu kapsamda, işe başvuru masrafları (yol, sağlık raporu, fotoğraf vb.) için ortalama 100 TL “işe yönlendirme yardımı” yapılmaktadır. Yardım sayısı aynı kişi için yılda üç defa ile sınırlıdır. Bu çerçevede kayıtlı olarak işe başlayanlar için aynı yıl içinde bir defaya mahsus olmak üzere aylık brüt asgari ücretin 1/3'ü kadar tutar, “işe başlama yardımı” olarak verilmektedir.

### **3.2.10. Öğrenci Barınma Yardımı**

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen öğrencilere yemek yardımı, barınma yardımı gibi yardımlar yapılmaktadır. Öğrenci barınma yardımlarının genel olarak 500 - 1.000 TL arasında yapıldığı görülmektedir.

### **3.2.11. Özel Amaçlı Yardımlar**

Özel amaçlı yardım kapsamında Mütevelli Heyeti tarafından gerekli görülen durumlarda aşevi yardımı ve terör zararı gibi yardımlar yapılmaktadır.

### **3.2.12. Sosyal Güvenlik Kurumu Prim Borcu Yardımı**

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen ve yardım yapılması halinde emekli olma imkanına sahip olan kişilere yardım yapılmaktadır. Bu kişilere 1.000 - 5.000 TL arasında yardım yapıldığı görülmektedir.

### **3.2.13. Tek Seferlik Yardım**

Küçük çapta maddi yardım yapılması halinde topluma fayda sağlayacak hale gelebilecek ve yapılan yardımla çalışıp üretebilecek duruma gelebilecek kişilere Mütevelli

Heyeti tarafından ihtiyaçlı olduğu tespit edildikten sonra bir defaya mahsus yardım yapılmaktadır. Tek seferlik yardımlar genel olarak 100 - 1.000 TL arasında olmaktadır.

### 3.2.14. Yakacak Yardımı

Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olan ve Mütevelli Heyeti tarafından muhtaç olduğu tespit edilen ihtiyaçlı ailelere kömür ve odun yardımı yapılmaktadır. Kömür yardımları genel olarak bir ton olarak vatandaşa teslim edilmekte, kömür yakma imkanı olmayan kişilere ise iki ton odun karşılığı fatura ibraz edilmek kaydıyla ortalama 800 TL ödenmektedir.

### 3.3. Gelir Getirici (İstihdama Yönelik) Proje Destekleri

*Sağlanan Yardımlar:* Yoksul hanelerin ya da bireylerin başkasına ihtiyaç duymadan geçimlerini sağlayabilecek işler kurarak gelir elde etmeleri ve işlerinin devamlılığını sağlamak amacı ile vakıflar tarafından ilk iki yıl geri ödemesiz, sonraki altı yıl altı eşit taksitle toplam sekiz yılda geri ödemeli, kişi başına 15.000 TL olarak verilen faizsiz proje desteğidir.

#### *Yararlanma Şartları:*

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak;
- b. Hane içi kişi başı geliri asgari ücretin 1/3'ünden az olmak;
- c. Sosyal güvenlik aylıklarından yararlanmamak;
- d. Yapılacak olan projenin bilgi ve becerisine sahip olmak;
- e. Mütevelli Heyeti tarafından ailenin ya da başvuru sahibinin ihtiyaçlı olduğuna karar verilmiş olmak;

Şartları uygun olan proje, vakıf tarafından Genel Müdürlüğe gönderilir ve onayı verilen projeler genel müdürlük ya da vakıf öz bütçesinden karşılanır. Vakıf tarafından yapılan gelir getirici projeler 2017 yılı itibari ile geçici olarak durdurulmuştur.

## 4. DEĞERLENDİRME

Bu çalışmamızda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) aracılığı ile devlet tarafından ihtiyaç sahibi kişilere yaşam seviyelerini yükseltmek için yapılan düzenli merkezi yardımlar, ayni ve nakdi yardımlar ile istihdama yönelik proje destekleri incelenmektedir. Devletin yapılan yardımlar konusunda sosyal bir devlet düşüncesi çerçevesinde cömert davranmaya çalıştığı ve muhtaç durumda olduğunu düşündüğü her kesimi güvence altına almaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bazı aksaklıkların ve eksikliklerin olduğu da



yadsınamaz bir gerçektir. Bu bölümde bu yardımların uygulanışı sırasında karşılaşılan sorunlardan bahsedilecektir.

*Hane halkı gelir hesaplanmasındaki sorunlar:*

Yapılan yardımlar konusunda tekrar gözden geçirilmesi gereken hususların başında kişi başına düşen hane halkı gelirinin hesaplanması konusu gelmektedir. Hane halkı geliri aynı adreste ikamet eden kişilerin toplam geliri üzerinden hesaplanmaktadır. Bu durum bir takım aksaklıklar meydana getirmektedir.

Türkiye’de yapılan açlık ve yoksulluk sınırı ile ilgili çalışmalarda birçok araştırma 2018 yılı itibari ile dört kişilik bir aile için açlık sınırını yaklaşık 2.000 TL olarak, yoksulluk sınırını da yaklaşık 6.000 TL olarak belirlemektedir (CNN TÜRK, 2018). SYDV tarafından yapılan yardımlar incelendiğinde, 4 kişilik bir ailede yardım yapılacak kişilerin gelirinin yaklaşık 2.000 TL altında olması gerekmektedir. Bu durumda devletin yoksulluktan ziyade sadece açlık sınırında olan kişilere yardım elini uzattığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yapılacak yardımlar için kişi başı gelir hesaplaması yapılırken alt sınırın artırılması gerekmektedir.

Hane halkı hesaplanırken hanedeki bütün kişilerin gelirinin ortak bir havuzda toplandığı ve harcılandığı düşüncesi ile hareket etmenin yanlış olduğu değerlendirilebilir. Bireyselliğin arttığı günümüzde alt soy, üst soy ve kardeşler arasındaki nafaka yükümlülüğü şartlarının toplumsal gerçekliklerle örtüşmediği durumlar karşımıza çıkmaktadır. Örneğin anne, baba ve dört kardeşten oluşan bir ailede babanın ve bir çocuğun asgari ücretle çalıştığı durumda bu aile yardım sınırının üzerinde görülmekte ve kendilerine SYDV tarafından yardım yapılamamaktadır. Halbuki günümüz toplum şartlarında henüz 20’li yaşlarda abinin kazandığı parayı diğer çalışmayan üç kardeşi için harcayacağını varsayarak yapılan hane halkı gelir tespit sisteminin hakkaniyete uymadığı iddia edilebilir. Bu gibi durumlarda büyük kardeşlerin kişisel gelirleri aile için harcanmakta ve bu da aile içi kavgalara sebebiyet verebilmektedir. Yine aynı örnek üzerinden devam edecek olursak, bu aileden bir kişi SYDV’ye başvurarak yardım talebinde bulunduğu durumda çalışan büyük kardeş sebebi ile hanenin toplam geliri yardım sınırı üzerinde olduğu için kendilerine yardım verilememektedir. Aile SYDV’den yardım alamadığı bu gibi durumlarda hanedeki çalışan büyük kardeşin eve daha fazla maddi katkı sağlamasını istemektedir. Büyük kardeş ise bütün parasını geleceği için yatırım yapamayacak şekilde ailesine ve küçük kardeşlerine harcamak zorunda bırakılmaktadır. Hatta aile büyük kardeşin eve yeterince destek olmaması halinde bu kişinin evden ayrılmasını isteyerek SYDV yardımına

hak kazanmaya çalışmaktadır. Bütün bunlar aile bütünlüğünü zedeleyen ve pratikte örnekleri ile karşılaştığımız durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hane halkı geliri hesaplamasında hanede resmi olarak ikamet edenlerin toplam gelirinin esas alınması sebebi ile kimi haneler ikamet adreslerini değiştirme eğilimine gitmektedir. Örneğin, aslında aynı adreste yaşamayan ve çalışmayan akrabalar resmi olarak nüfus kayıt sistemi üzerinden o adreste yaşıyor gösterilerek aile kişi sayısı artırılmakta ve kişi başı gelir düşürülerek yardıma hak kazanmaya çalışılmaktadır. Bazen de tam tersine ailenin bir bireyi olduğu halde okul gibi mücbir sebeplerle ikametgahını farklı bir adrese almak zorunda kalan aile bireyleri sebebi ile aynı hanede resmi olarak ikamet eden kişi sayısı azaldığından ikamet edenler arasındaki kişi başı gelir yükselmiş görünmekte ve bu aile SYDV yardımlarından faydalanamamaktadır. Kısaca, SYDV tarafından yapılan gelir değerlendirmelerinin hanedeki toplam gelirden daha ziyade kişisel gelirler üzerinden hesaplanmasının daha isabetli olacağı anlaşılmaktadır.

*Yardım miktarlarının düşüklüğü ile ilgili sorunlar:*

SYDV tarafından birçok kalemden yardımlar yapılmakla birlikte bu yardımların miktarının yardımcı alan kişilerin muhtaçlık seviyelerini tamamen izale ettiği söylenemez. Yapılan yardımların amacı günü kurtarma şeklinde değil, uzun soluklu olarak aileyi refaha kavuşturucu bir hedef içermelidir. Fakat burada karşımıza ödenek yetersizliği gibi kısa vadede aşılması mümkün olmayan problemler çıkmaktadır. Yukarıda değindiğimiz hane halkı gelir hesaplanmasında karşılaşılan aksaklıkların düzeltilebilmesi de ancak daha fazla ödenekle mümkün olabilecektir. Türkiye'nin ekonomik şartları düşünüldüğünde kısa vadede bu konunun çözüme kavuşması zor gibi görünse de bu talebin sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından canlı tutulması önem arz etmektedir. Sosyal koruma yardımları hükümetler tarafından her yıl artırılmakla ve son yıllarda önemli gelişim göstermekle birlikte GSYH oranları üzerinden AB üyesi ülkeler ve OECD üyesi ülkeler ile karşılaştırdığımızda (Grafik 1, 2) Türkiye'nin sosyal koruma yardımlarında çok geride kaldığı anlaşılmaktadır.

## 5. SONUÇ

Değişen toplum yapısı ve artan bireysellelikle birlikte sosyal koruma yardımlarının önemi her geçen gün artmaktadır. Geleneksel aile tipinin değiştiği günümüzde bireyler, aile üyeleri ve akrabalarına muhtaç kalmak istememekte ve devlet tarafından sağlanan sosyal bir güvence ile korunmak istemektedirler. Yine araştırmamız göstermektedir ki Türkiye'de aile içi problemlerin önemli bir kısmını ekonomik zorluklar oluşturmaktadır. Bütün bu problemler

uzun vadede Türk toplum ve aile yapısına zarar vermektedir. Bu anlamda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığı ile sağlanan yardım, hibe, proje ve faaliyetlere önem verilmelidir. Bunun yanında yardım alan kişilerin bilinç düzeyleri artırılmaya çalışılmalıdır. Yardım alan kişilerin sadece yardımlara bağlı kalmamayı öğrenmesi ve kişiler için uzun zamanlı bir ekonomik bağımlılık yaratmaması, dolayısıyla kişilerin mesleki olarak tekrar istihdamının sağlanması amaçlanmalıdır. Bu anlamda gelir getirici ve istihdama yönelik projelere ağırlık verilmelidir. Bireylerin yaşam standartları en kısa sürede muhtaçlık seviyesinin üzerine çıkarılmaya çalışılmalıdır. Bu şekilde yardımların amacı dışında kullanılmasını ve bağımlılık oluşturmalarını önlemek, aynı zamanda kötü niyetli kişilerin önüne geçmek mümkün olacaktır.

## KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) (2013). Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler. Ankara. URL: <https://ailetoplum.aile.gov.tr/uploads/pages/turkiye-aile-yapisi-arastirmasi-2013/taya2013trk.pdf>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) (2016). Düzenli Merkezi Yardımlara İlişkin Uygulama Kılavuzu. Ankara: Sağlık ve Düzenli Yardımlar Daire Başkanlığı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) (2017). Türkiye'nin Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi. Ankara. URL: <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/uploads/pages/bütünleşik-sosyal-yardim-bilgi-sistemi/turkce-versiyon.pdf>
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) (2018). 2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Aylıklar Hakkında Kılavuz. Ankara: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.
- Can, Y. (2008). Düşük Ücret ve Çalışma Koşullarının İşçilerin Aileleri ve Sosyal Çevreyle Olan İlişkilerine Etkisi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 15(15), 29-42. URL: <http://dergipark.gov.tr/spcd/issue/21115/227430>
- CNN TÜRK (2018). Ağustos Ayı Açlık ve Yoksulluk Sınırı Belli Oldu. 27.08.2018. URL: <https://www.cnnturk.com/ekonomi/turkiye/iste-yeni-aclik-ve-yoksulluk-siniri>
- Dama, N., & Toklucu - Sundaram, D. (2018). Yoksulluk Döngüsünden Çıkış: Şartlı Eğitim Yardımı. İstanbul: SETA. URL: [https://setav.org/assets/uploads/2018/11/R123\\_S%CC%A7EY.pdf](https://setav.org/assets/uploads/2018/11/R123_S%CC%A7EY.pdf)
- Esping-Andersen, G. (2003). Social Foundations of Postindustrial Economies. Oxford University Press.
- Kuran-ı Kerim Meali (2018). Diyanet İşleri Başkanlığı. Ankara. URL: <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/fatiha-suresi-1/ayet-1/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1>
- OECD (2018). Social Spending Indicator. DOI: 10.1787/7497563b-en
- Riyazü's Salihin (2018). Diyanet İşleri Başkanlığı. Ankara. URL: [https://dibwebfiles1we1.blob.core.windows.net/webfiles/hadis.diyaret.gov.tr/UserFiles/Document/riyaz\\_ussalihin\\_cild\\_1.pdf](https://dibwebfiles1we1.blob.core.windows.net/webfiles/hadis.diyaret.gov.tr/UserFiles/Document/riyaz_ussalihin_cild_1.pdf)
- Skocpol, T., & Amenta, E. (1986). States and Social Policies. Annual Review of Sociology, 12, 131-157. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev.so.12.080186.001023>
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu (1986). 3294 Sayılı Kanun. URL: <https://eyh.aile.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanismayi-tesvik-kanunu>
- Starke, P. (2006). The Politics of Welfare State Retrenchment: A Literature Review. Social Policy & Administration, 40(1), 104-120. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2006.00479.x>
- Titmuss, R. (2018). Essays on 'the Welfare State'. Bristol: Policy Press.
- TÜİK, Aile Yapısı Araştırması (2017). İstatistiklerle Yaşlılar, 2016. URL: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>
- TÜİK, Sosyal Koruma İstatistikleri (2017). URL: <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24575>
- TÜİK, Sosyal Koruma İstatistikleri (2017). Sosyal Koruma Kapsamında Yardım ve Maaş Alan Kişi Sayısı, 2008-2016. URL: [http://tuik.gov.tr/PreIstatistikMeta.do?istab\\_id=2429](http://tuik.gov.tr/PreIstatistikMeta.do?istab_id=2429)
- TÜİK, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Analizleri (2008). URL: <https://biruni.tuik.gov.tr/kadinasiddetdagitim/kadin.zul>
- Tümerkan Albayrak, E., & Birinci, M. (2017). Sosyal Devlet Modelleri: Sosyal Demokrat Model, İsveç-Norveç Örneği. Sosyal Çalışma Dergisi, 1(1), 64-100. URL: <http://dergipark.gov.tr/scd/issue/29973/323073>

- Yanık, C., & Kara, M. (2015). Küreselleşmenin Sosyal Devlet Anlayışındaki Dönüşüme Etkisi: Genel Bir Değerlendirme. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(6), 8-25. URL: <http://dergipark.gov.tr/hakisderg/issue/7580/99508>
- Yay, S. (2014). Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(9), 147-162. URL: <http://dergipark.gov.tr/egitimvetoplum/issue/5129/69937>
- Yılmaz, S. (2012). Türkiye’de Ailenin Dönüşümü. İstanbul: Divan Kitap.
- Yılmaz, S. (2013). State, Politics, and Religion: Effects of Political and Social Change on the Relationship between State and Religion in Turkey, 2002-2012. Dissertation. University of Pittsburgh.